

УДК 351.482.22(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.35>

К. Д. Ніколаєв

кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
професор кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної Академії управління персоналом
ORCID ID: 0000-0003-0404-6113

ІНТЕГРАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДО СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Автором виявлено та проаналізовано важливість інтеграції екологічної освіти до стратегії національної безпеки України. Досліджено, що сучасні виклики у сфері екології та природних ресурсів, такі як забруднення, втрата біорізноманіття та зміни клімату, визначають необхідність комплексного підходу до забезпечення сталого та безпечного майбутнього. Обґрунтовано, що інтеграція екологічної освіти в стратегію національної безпеки стає ключовим етапом у формуванні свідомого та екологічно відповідального суспільства. Підкреслено, що забруднення та втрата природних ресурсів створюють серйозні загрози, які вимагають негайних та системних заходів для забезпечення національної безпеки та сталого розвитку. Виявлені сучасні виклики у сфері екології та природних ресурсів, ініціативи щодо інтеграції екологічної освіти в навчальні програми, залучення громадян до екологічних ініціатив та збереження природних резерватів виявляються обіцяючі перспективами для України. Підвищення екологічної грамотності, формування відповідального ставлення до природних ресурсів та активна участь громадян у розв'язанні екологічних проблем визначають важливі кроки на шляху до сталого розвитку та зміцнення національної безпеки. Усвідомлення цих викликів та прийняття конкретних заходів допоможуть Україні ефективно вирішувати екологічні завдання, забезпечуючи високий рівень безпеки та благополуччя для поточного покоління та майбутніх поколінь.

На фоні швидкого технологічного розвитку та інтенсивного господарського зростання, сучасний світ стикається із великою кількістю викликів у сфері екології та природних ресурсів. Ці виклики виявляють значний вплив на національну безпеку різних країн, включаючи Україну. Зменшення біорізноманіття, забруднення водойм та повітря, а також зміна клімату стають серйозними загрозами, які вимагають комплексного підходу до вирішення. Сучасні виклики у сфері екології та природних ресурсів потребують комплексного підходу, в якому освіта відіграє ключову роль. Забруднення, втрата біорізноманіття та зміни клімату стають серйозними загрозами національній безпеці.

Ключові слова. Інтеграція екологічної освіти, національна безпека, екологічні виклики, українська стратегія, біорізноманіття, зміна клімату, забруднення, громадянська активність, безпека, публічне управління, механізми публічного управління.

Постановка проблеми. Україна, подібно багатьом країнам сучасного світу, стикається з серйозними екологічними викликами, які прямо впливають на національну безпеку та сталість суспільства. Зменшення біорізноманіття, забруднення природних водойм та повітря, а також негативний вплив зміни клімату створюють загрози для екосистем та грозить добробуту громадян. Актуальність інтеграції

екологічної освіти до стратегії національної безпеки для України виходить за межі екологічних питань. Це стає ключовим елементом національної стратегії в умовах зростаючих загроз екологічного характеру, що можуть впливати на стійкість країни та здатність впоратися з екологічними кризами. Необхідність підвищення екологічної свідомості громадян та формування стійкого підходу до природних ресурсів

стає стратегічною важливістю для забезпечення безпеки та благополуччя нації в довгостроковій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми ролі інтеграції екологічної освіти до стратегії національної безпеки: виклики та перспективи для України досліджували такі науковці, як: А. Альван, В. Білінова, В. Мельник, О. Власюк, О. Мотайло, О. Новікова, О. Сидорчук, О. Панькова, О. Пархоменко-Куцевіл та інші.

Мета статті. Мета статті полягає в розгляді та аналізі важливості інтеграції екологічної освіти до стратегії національної безпеки для України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний світ стикається з безпрецедентними викликами у сфері екології та природних ресурсів, що безпосередньо впливає на національну безпеку багатьох країн, включаючи Україну. Одним із ключових аспектів розв'язання цих проблем є інтеграція екологічної освіти до стратегії національної безпеки. Цей підхід не лише сприятиме збереженню природних ресурсів, але й зміцнить стійкість країни перед викликами кліматичних змін та екологічних криз.

Варто наголосити, що на фоні швидкого технологічного розвитку та інтенсивного господарського зростання, сучасний світ стикається із великою кількістю викликів у сфері екології та природних ресурсів. Ці виклики виявляють значний вплив на національну безпеку різних країн, включаючи Україну. Зменшення біорізноманіття, забруднення водойм та повітря, а також зміна клімату стають серйозними загрозами, які вимагають комплексного підходу до вирішення.

На думку вчених О. Новікова, О. Сидорчука, О. Панькова, що одним із ключових аспектів стратегії забезпечення національної безпеки в умовах екологічних викликів є інтеграція екологічної освіти. Цей підхід не лише спрямований на збереження природних ресурсів, але й має на меті зміцнення стійкості країни перед викликами кліматичних змін та екологічних криз. Варто розглянути детальніше екологічні виклики та їх вплив на національну безпеку, розкриваючи сутність проблем та можливі шляхи їх вирішення.

Отже, різноманітні аспекти екологічних викликів та їх потенційний вплив на національну безпеку. Зменшення біорізноманіття, забруднення водойм та пові-

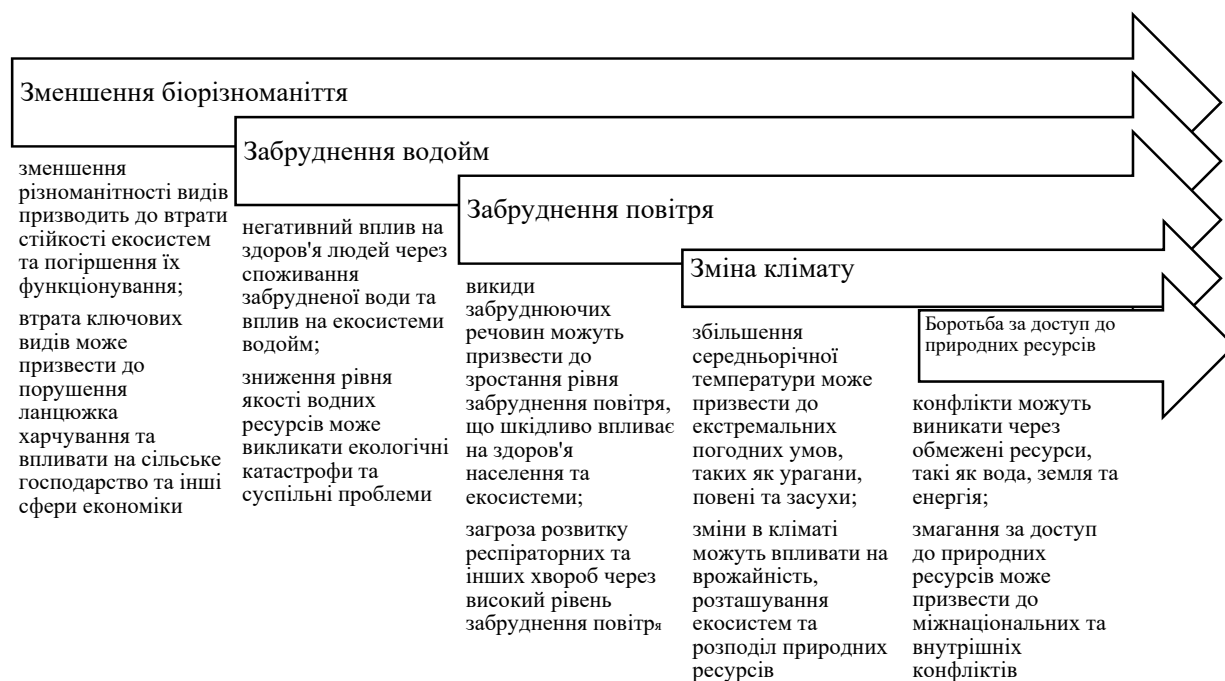

Рис. 1. Екологічні виклики та їх вплив на національну безпеку, складено та узагальнено на основі аналізу джерела [7, с. 184].

тря, зміна клімату та боротьба за доступ до природних ресурсів становлять складні проблеми, що можуть призвести до серйозних наслідків.

Зазначено, що спільне для всіх цих викликів є той факт, що вони можуть порушити екосистеми та призвести до великих соціально-економічних проблем. Втрата біорізноманіття може погіршити стан екосистем та вплинути на сільське господарство. Забруднення водойм і повітря загрожує не лише здоров'ю людей, але й стійкості екосистем. Зміни в кліматі можуть спричинити екстремальні погодні умови, тим самим викликаючи загрозу для сільськогосподарських угідь та житлових районів. Боротьба за доступ до природних ресурсів може призвести до конфліктів та нестабільності.

Крім цього, інтеграція екологічної освіти до стратегії національної безпеки стає важливим елементом вирішення цих проблем. Свідоме розуміння наслідків та усвідомлення громадянами важливості природо збереження може сприяти створенню стійкого суспільства, яке здатне ефективно реагувати на екологічні виклики та забезпечувати національну безпеку в умовах зростаючих екологічних загроз.

Доречно зазначити думку вченої О. Пархоменко-Куцевіл, що екологічні проблеми стають все більш актуальними, роль екологічної освіти набуває величезного значення. Відсутність усвідомлення та відповідального ставлення до природних ресурсів та навколишнього середовища може призвести до серйозних наслідків для національної безпеки та сталого розвитку суспільства. Освіченість громадян у питаннях екології стає ключовим фактором у розв'язанні екологічних проблем.

Однією з найефективніших стратегій у цьому напрямку є інтеграція екологічної освіти до різних рівнів навчальних програм. Розглянемо детальніше роль екологічної освіти в розв'язанні актуальних екологічних проблем.

– *підвищення екологічної грамотності суспільства*: екологічна освіта відіграє ключову роль у формуванні розуміння громадянами важливості бережливого відношення до природи. Шляхом доступного

та зрозумілого навчання людей про екосистеми, біорізноманіття та взаємозв'язок людини і природи, екологічна освіта сприяє усвідомленню наслідків недбалого відношення до довкілля. Грамотне суспільство здатне аналізувати свої дії та приймати обґрунтовані рішення, спрямовані на збереження природи та забезпечення екологічно стабільного майбутнього;

– *сприяє формуванню відповідального ставлення до природних ресурсів та стійкого споживчого поведінки*: освіченість у сфері екології позитивно впливає на ставлення до природних ресурсів. Екологічна освіта допомагає усвідомити обмеженість природних ресурсів та навчає зберігати їх для майбутніх поколінь. Люди, які розуміють важливість раціонального використання ресурсів, виявляють більш відповідальне та стійке споживче поведінка. Спрощеною мовою, це означає обирання екологічно чистих товарів, раціональне використання енергії та води, а також участь у програмах переробки та вторинної переробки відходів [8].

Отже, екологічна освіта є необхідним інструментом для формування екологічно відповідального громадянства. Вона допомагає виростити покоління, що здатне дбати про природу та приймати обдумані рішення для забезпечення сталого та здорового майбутнього для всіх.

Слід наголосити, що Україна, як і багато інших країн, стикається із серйозними екологічними викликами, які вимагають комплексних та ефективних рішень. Враховуючи важливість екологічних питань для сталого розвитку та забезпечення здоров'я нації, впровадження екологічної освіти стає стратегічною перспективою для України.

На думку О. Власюка, що у сучасних екологічних викликів, важливість екологічної освіти в Україні надзвичайно висока. Впровадження цього напряму у навчальні програми шкіл та вищих навчальних закладів стане ключовим етапом у формуванні екологічно освіченої та відповідальної громадянської спільноти:

– *шкільна екологічна освіта*: з врахуванням того, що молоде покоління – це майбутнє нації, важливо внедрювати екологічні аспекти в шкільні програми.

Інтеграція екологічної освіти допоможе усвідомити школярам принципи сталого розвитку, енергоефективності та важливість збереження природи;

– *вища екологічна освіта*: університети та вищі навчальні заклади можуть грати важливу роль у підготовці екологічних фахівців та дослідників. Розвиток спеціальних програм і напрямків, пов'язаних із збереженням довкілля та природним ресурсам, сприятиме підготовці кадрів, здатних вирішувати сучасні екологічні проблеми;

– *практичні заходи та ініціативи*: заохочення шкіл та університетів здійснювати практичні заходи в сфері екології, такі як експедиції, ландшафтні проекти та наукові дослідження [4, с. 528].

Крім того, впровадження екологічної освіти у всі сфери навчання стане ключовим фактором у формуванні громадян, свідомих екологічних проблем та готових приймати відповідальні рішення для збереження природи України для майбутніх поколінь.

Варто не погоджуватись з думкою О. Мотайло [6], що спостереження та збереження природи – важливі завдання, які перед нами стоять у світлі сучасних екологічних викликів. Розглядаючи розвиток ініціатив та проектів, спрямованих

на збереження природних резерватів та ландшафтів в Україні, варто розглянути ключові аспекти, які сприятимуть сталому розвитку та підтримці нашого унікального природного середовища.

Слід розглянути ці аспекти у формі таблиці, яка відображає важливість кожного напрямку для нашої екологічної майбутності.

Отже, розглядаючи таблицю важливо визначити, що ініціативи у сфері охорони природи відіграють ключову роль у сталому розвитку країни. Створення природних резерватів, озеленення міст та розвиток екологічного туризму є не лише заходами збереження біорізноманіття, але й шляхами до покращення якості життя та залучення громадськості до важливих екологічних питань. Ці ініціативи є необхідним кроком у напрямку сталого співіснування людини та природи в Україні.

Варто наголосити, що перспективи для України у сфері екології необхідно розглядати у контексті активної участі громадянського суспільства. Залучення громадян може відігравати важливу роль у розв'язанні екологічних проблем, що ставлять під загрозу національну безпеку та сталість природних ресурсів.

Крім цього, таблиця відображає широкий спектр заходів для залучення грома-

Таблиця 1

Ключові ініціативи та проекти для сталого розвитку в Україні

Ініціативи та проекти	Основні аспекти розвитку
Створення та розширення природних резерватів	розробка проектів на створення нових природних резерватів та розширення існуючих для збереження різноманіття видів та екосистем; виявлення та визначення ключових територій, що потребують охорони, з метою забезпечення сталого розвитку природних областей; впровадження системи моніторингу та наукових досліджень для оцінки стану природних резерватів та їхнього впливу на екосистеми; розвиток партнерських відносин із місцевими громадами для залучення їхньої участі у збереженні та підтримці природних резерватів
Ландшафтний дизайн та озеленення міст	розробка та впровадження проектів із ландшафтного дизайну для створення природних зон у містах та їх інтеграція у міський ландшафт; підтримка екологічно чистих технологій та рішень для створення зелених площ у містах та покращення якості довкілля для мешканців; залучення місцевого населення до участі в програмах озеленення та створення екологічно зручних міських інфраструктурних об'єктів; сприяння ініціативам громадських організацій та бізнесу у реалізації проектів, спрямованих на покращення екологічної обстановки у містах
Ініціативи з екологічного туризму	розробка туристичних маршрутів, спрямованих на вивчення та збереження природи, з врахуванням екологічних аспектів та унікальних природних об'єктів; створення інформаційних центрів та платформ для популяризації екологічних туристичних маршрутів та залучення уваги туристів до важливості охорони природи

Складено та узагальнено на основі аналізу джерела [6; 1].

Заходи для залучення громадян до екологічних ініціатив та рішень

Деталізація перспектив	Кроки та ініціативи
Інформування та освіта	
програми інформування	розробка та запровадження телевізійних та радіо програм про екологічні проблеми
екологічна освіта	впровадження модернізованих екологічних курсів у школах та вищих навчальних закладах
Активна участь громадян	
громадська активність	організація громадських зібрань та форумів для обговорення екологічних питань
платформи для прийняття рішень	створення платформ для обговорення та прийняття рішень щодо конкретних екологічних ініціатив
Еко ініціативи та волонтерства	
підтримка ініціатив	фінансова та інформаційна підтримка громадських ініціатив збереження природи
волонтерська діяльність	масштабування проектів екологічного волонтерства для активної участі громадян у збереженні
Транспарентність та залучення до прийняття рішень	
транспарентність	забезпечення доступності інформації про рішення влади в сфері екології
громадське прийняття рішень	залучення громадян до участі в комітетах та обговореннях екологічних питань
Створення інфраструктури для громадської участі	
онлайн-платформи	розробка інтерактивних онлайн-платформ для участі громадян у діалозі та моніторингу показників
мережа центрів та офісів	створення мережі місцевих екологічних центрів для надання інформації та організації ініціатив

Складено та узагальнено на основі аналізу джерела [2].

дядн до екологічних ініціатив та прийняття рішень. Важливість активної участі громадян у вирішенні екологічних проблем важко переоцінити. Від інформування та освіти до створення інфраструктури для громадської участі, кожен захід спрямований на підвищення екологічної свідомості та сприяння взаємодії громадян та влади у збереженні нашого середовища. Це є ключовим кроком у будівництві сталого та відповідального співжиття з природою, сприяючи національній безпеці та стійкому розвитку.

Отже, загальна інтеграція екологічної освіти до стратегії національної безпеки є необхідним етапом для сталого розвитку та забезпечення стабільності країни в умовах екологічних викликів.

Висновок. Проаналізувавши вищезазначене можна дійти висновку, що інтеграція екологічної освіти до стратегії національної безпеки України є важливим етапом у забезпеченні сталого та безпечного майбутнього. Сучасні виклики у сфері

екології та природних ресурсів потребують комплексного підходу, в якому освіта відіграє ключову роль. Забруднення, втрата біорізноманіття та зміни клімату стають серйозними загрозами національній безпеці.

Таким чином, ініціативи з інтеграції екологічної освіти в навчальні програми, заходи для залучення громадян до екологічних ініціатив, та розвиток проектів для збереження природних резерватів є обіцяючи перспективами для України. Підвищення екологічної грамотності, формування відповідального ставлення до природних ресурсів, та активна участь громадян у розв'язанні екологічних проблем є важливими кроками на шляху до сталого розвитку та зміцнення національної безпеки. Усвідомлення цих викликів та прийняття конкретних заходів допоможуть Україні вирішувати екологічні завдання, забезпечуючи високий рівень безпеки та благополуччя для сучасного покоління та майбутніх.

Список використаної літератури:

1. Альван А. Проблеми розвитку системи національної безпеки України. *Державне управління*. № 3, 2019 р. URL: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/governance/article/view/288/289>.
2. Блінова В. В., Мельник В. В. Екологічна безпека України як складова національної безпеки. URL : <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/46-1.pdf>.
3. Ващенко К. О. Політологія для вчителя. К. О. Ващенко, В. О. Корнієнко. Київ : Вид. ім. М. П. Драгоманова, 2011. 406 с.
4. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики. 2016 р. 528 с.
5. Екологічна безпека – сучасні напрямки та перспективи вищої освіти: зб. тез доповідей I Міжнародної інтернет-конференції. Харків, 2021 р. 154 с.
6. Мотайло О. В. Ризики та загрози національній безпеці. *Актуальні питання у сфері державного управління*. 2020 р. № 5. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/5_2020/23.pdf.
7. Новікова О., Сидорчук О, Панькова О. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки. Інститут економіки промисловості. Львів, 2018 р. 184 с.
8. Пархоменко-Куцевіл О. Проблеми забезпечення національної безпеки в умовах воєнного часу. *Екологія. Публічне управління та адміністрування*. № 3, 2023 р. URL: <https://journals.academ.vinnica.ua/index.php/eco-pa/article/view/55/52>.
9. Chorna, O., Semenets-Orlova, I. S., Shyshliuk, V., Pugachov, M., & Pugachov, V. Anti-Crisis regulation of enterprises through digital management. *International Journal of Professional Business Review: Int. J. Prof. Bus. Rev.*, 2023, 8(5), 90.
10. Shmalenko, Iuliia; Yeftieni, Natalia; Semenets-Orlova, Inna. Impact of social media influencers on public policy and political discourse. In: *International conference on social science, psychology and legal regulation (Spl 2021)*. Atlantis Press, 2021. p. 88–93.
11. Semenets-Orlova, I. Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education as a means of forming of the culture of citizenship. *Civic competences in vocational education of civil servants and local government officials*, 2016, 66–87.
12. Strigul, M.; Khomeriki, O.; Yahodzinskyi, S.; Romanenko, Y.; Semenets-Orlova, I.; Lyasota, L. Peculiarities of Development and Dynamics of Economism and the Commercialization of Ukrainian Higher Education. *Preprints*, 2019, 2019020247. <https://doi.org/10.20944/preprints201902.0247.v1>.

Nikolaev K.D. Integration of environmental education into national security strategy: challenges and prospects for Ukraine

The author identified and analyzed the importance of integrating environmental education into Ukraine's national security strategy. It has been studied that modern challenges in the field of ecology and natural resources, such as pollution, loss of biodiversity and climate change, determine the need for an integrated approach to ensure a sustainable and secure future. It is substantiated that the integration of environmental education into the national security strategy becomes a key stage in the formation of a conscious and environmentally responsible society. It is emphasized that pollution and loss of natural resources pose serious threats that require immediate and systematic measures to ensure national security and sustainable development. The identified modern challenges in the field of ecology and natural resources, initiatives to integrate environmental education into curricula, involve citizens in environmental initiatives and preserve natural reserves are promising prospects for Ukraine. Increasing environmental literacy, forming a responsible attitude to natural resources and active participation of citizens in solving environmental problems determine important steps on the way to sustainable development and strengthening national security. Awareness of these challenges and the adoption of specific measures will help Ukraine to effectively solve environmental problems, ensuring a high level of safety and well-being for the current generation and future generations.

Against the background of rapid technological development and intensive economic growth, the modern world faces a large number of challenges in the field of ecology and natural resources. These challenges have a significant impact on the national security of various countries, including Ukraine. The reduction of biodiversity, water and air pollution, as well as climate change are becoming serious threats that require an integrated approach

to solving them. Modern challenges in the field of ecology and natural resources require a comprehensive approach, in which education plays a key role. Pollution, biodiversity loss and climate change are becoming serious threats to national security.

Key words: *Integration of environmental education, national security, environmental challenges, Ukrainian strategy, biodiversity, climate change, pollution, civic activism, security, public administration, mechanisms of public administration.*